

Erratum (4/9/2025)

Reuneker, A. (2025). Welke spelfouten maken zelfs ervaren schrijvers? *Tekstblad* 03, 20-22.

Op pagina 21 staat onder aan de middelste kolom *passte* als voorbeeld van een voltooid deelwoord, maar dat had *gepast* moeten zijn.

Welke spelfouten maken zelfs ervaren schrijvers?

Alex Reuneker is als universitair docent verbonden aan het Leiden University Centre for Linguistics. Hij doet met behulp van digitale methoden onderzoek naar argumentatie met voorwaardelijke constructies ('als-dan-zinnen') en naar werkwoordspelling.

Word lid of wordt lid? Verhuist of verhuisd? Ik stres of ik stress? En hoe schrijf je de verleden tijd van leasen? Onderzoek laat zien dat fouten in de werkwoordspelling onder andere veroorzaakt worden door homofone (gelijkklinkende) werkwoordsvormen en door tijdsdruk. Niet alleen mensen die spelling überhaupt moeilijk vinden maken ze; ook voor ervaren taalgebruikers liggen ze op de loer, zeker wanneer de deadlines naderen. Waar moet je als ervaren speller op letten?

Werkwoordspelling bij leerlingen

In het primair onderwijs maken leerlingen een begin met het spellen van werkwoorden en op de middelbare school maken ze zich die vaardigheid verder eigen. Dat is althans de bedoeling, maar toch bevatten teksten van scholieren nog flink wat fouten, ook in de examenklassen. Op nummer 1 van lastige categorieën staat het bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoord: leerlingen schrijven *verbrandde* waar *verbrande* moet staan en ze produceren zelfs niet bestaande vormen als *gelandde*, naar analogie met *verbrandde*. Deze heten *pseudohomofonen*. Op nummer 2 staat de gebiedende wijs: *wordt lid* in plaats van *word lid* en op 3 staan homofone werkwoorden voor bezittelijk *je*: leerlingen schrijven *word je broer piloot?* in plaats van *wordt je broer piloot*, omdat ze vaak leren dat *je*, als de persoonsvorm voor *je* staat, alleen de stam schrijft – een incomplete instructie, want het maakt uit welke rol *je* speelt: is dat het onderwerp van de zin of niet? Buiten de top 3, maar ook erg lastig, blijken Engelse leenwerkwoorden, vooral in de verleden tijd: over *updatete* en *vapeten* breken jongeren misschien niet hun tong, maar wel hun pen.

Ervaren schrijvers

Tot zover wat we weten uit onderzoek onder scholieren. Hoe zit het met ervaren schrijvers? Zelfs in mails van docenten, ondertitels bij het journaal en kranten gaat het nog weleens mis. Zo schrijft de redactie van NRC een dag na de publicatie van een brief: 'In een eerdere versie van deze brief stond in de kop "Treedt", maar omdat het hier een gebiedende wijs is, moet dit zonder -t.' Zulke fouten worden iemand vaak zwaar aangerekend, want ze zouden een gebrek aan begrip van de regels verraden. Dat dit

niet altijd zo is, neemt het oordeel niet zomaar weg; de redacteur in de bovenstaande kwestie zal de fout simpelweg over het hoofd hebben gezien – een gebrek aan kennis van de regels lijkt onwaarschijnlijk. De vraag is daarom: bij welke werkwoorden moet je als ervaren speller opletten, zelfs als lezer van Tekstblad?

Op basis van data van Gespeld.nl (zie kader) ben ik nagegaan welke spelfouten ervaren schrijvers maken. Eerst het goede, maar ook niet geheel onverwachte nieuws: ervaren schrijvers spellen beter dan leerlingen op het vmbo, de havo en ook beter dan vwo-leerlingen. Waar leerlingen op de genoemde niveaus in respectievelijk 73, 77 en 83 procent het goede antwoord gaven, is dat bij ervaren schrijvers 92 procent. Het minder goede nieuws is dat ervaren schrijvers, ook wanneer ze bewust bezig zijn met spellen, alsnog in ongeveer acht procent van de oefeningen een spelfout maken. Als we kijken naar de categorieën waarin ze de meeste fouten maken, valt op dat de top 3 gedomineerd wordt door leenwerkwoorden. Die blijken in de verleden tijd het moeilijkst (*deleteten*), gevolgd door de voltooid tijd (*passte*) en de tegenwoordige tijd (*likt*). We kunnen dus wel stellen dat ook ervaren schrijvers *struggelen* met leenwerkwoorden. Na leenwerkwoorden komen homofone werkwoorden voor het bezittelijk voornaamwoord *je* (*soms kleedt je president zich wat slordig*) en bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden (*de verwoeste monumenten waren doelwit van IS*). Wil je zulke fouten voorkomen, dan loont het om deze probleemcategorieën nog eens te bekijken.

Engelse werkwoorden

Bij leenwerkwoorden gaat het in zo'n vijftien procent van de gevallen mis, vooral als de stam eindigt op een *-e*, zoals bij *gamen* en *updaten*. Het ezelsbruggetje 'stam = heel werkwoord *-en*' werkt dan niet, want dan houd je *gam* en *updat* over. De slot-*e* blijft echter behouden voor de juiste uitspraak en zorgt daarmee voor correcte, maar volgens sommigen 'vreemd uitziende' vervoegingen als *gameden* en *geüpdatete*. Daarnaast is het bij leenwerkwoorden niet altijd duidelijk of de stam op een enkele of dubbele medeklinker eindigt: het is *ik basketbal*, maar *ik baseball*, omdat dat laatste werkwoord met de Engelse klank ('bol') zou worden uitgesproken. Dat strookt echter niet met ieders uitspraak. Ook lastig blijken woorden als *stressen*, omdat je het werkwoord met een enkele *s* schrijft (*ik stres*), maar het zelfstandig naamwoord met twee (*ik ervaar stress*). Tot slot zorgen werkwoorden die eindigen op *-le* of *-el* voor hoofdbrekens: is het *hij googelt* of *hij googlet*? Goed nieuws: volgens de officiële woordenlijst mag het sinds kort allebei.

Persoonsvorm voor bezittelijk je

In deze categorie maken ervaren schrijvers in zo'n dertien procent van de oefeningen een fout bij homofone werkwoorden. Denk dan aan zinnen als *word je piloot* en *wordt je broer piloot*. Voor een correcte spelling van het werkwoord *worden* heb je grammaticale kennis nodig: het voornaamwoord *je* kan de zwakke vorm van het onderwerp *jij* zijn, zoals in de eerste zin, maar ook van het bezittelijk

voornaamwoord *jouw*, zoals in de tweede zin. Of je *word* of *wordt* schrijft, is daarvan afhankelijk. Het loont dan om *je* door *jij* te vervangen. Kan dat? Dan is *je* het onderwerp en schrijf je alleen de stam (*word je/jij piloot?*). Kan het niet? Dan staat *je* voor *jouw* en schrijf je stam+*t* (*wordt je/jouw broer piloot?*).

Bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden

In deze laatste categorie gaat het in ruim elf procent van de oefeningen mis en dat gebeurt dan bijna altijd bij de inmiddels bekende homofone werkwoorden. Ervaren schrijvers zul je waarschijnlijk niet snel betrappen op *vergroote* in plaats van *vergrote*, maar in een onbewaakt ogenblik wel op bijvoorbeeld *het verwachte telefoontje*. Bij zo'n werkwoord gaat het mis omdat *verwachte* ook goed kan zijn, maar dan als verledentijdsvorm. Wordt het voltooid deelwoord bijvoeglijk gebruikt, dan krijgen we aan het einde wel een buigings-*e*, maar geen extra -*d* of -*t*, behalve als die nodig is voor de uitspraak. We schrijven dus *het verwachte telefoontje*, maar *de gewitte muren*. Een makkelijk, vaak op school aangeleerd ezelsbruggetje is om het bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoord zo kort mogelijk te schrijven en alleen met dubbel -*d* of -*t* als dat voor de uitspraak nodig is.

Geen stress

Ervaren schrijvers spellen weliswaar beter dan scholieren, maar zijn niet feilloos – zeker niet als de drukte toeneemt en deadlines naderen. Het gaat dan vooral fout bij Engelse werkwoorden, die vaak recent 'geleend' zijn en waarvan niet iedereen heeft geleerd hoe je ze moet schrijven. Goed opletten dus als je een stuk schrijft over iemand die door Afrika heeft *gehiket* en de reis *crowdfundde*. Pas ook op bij persoonsvormen die voor *je* staan, waar je niet simpelweg kunt schrijven wat je hoort; *soms raad je iets af*, maar *raadt je collega juist iets aan*. Tot slot zijn er bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden als *verbrande* en *verwachte*: die spreek je hetzelfde uit als in de verledentijdsvorm, maar je schrijft ze met een enkele *d* of *t*. Als je bij dit type werkwoorden extra oplet, *stres* je een stuk minder bij je volgende redactieklaus.

Kader: methode

De data die ik voor dit onderzoek gebruikte, zijn afkomstig van de website Gespeld.nl, een *non-profit* initiatief dat ik in 2013 begon en waarmee inmiddels tienduizenden sprekers van het Nederlands geoefend hebben met *d*'s en *t*'s. Dat leverde een enorme bron aan gegevens op: 6,5 miljoen antwoorden op de dagelijkse oefenzinnen van bijna 90 duizend spellers. Ze maakten zelf een profiel aan en vulden hun persoonsgegevens in, waaronder moedertaal en opleidingsniveau. Voor dit onderzoek keek ik uitsluitend naar antwoorden van hoogopgeleide volwassenen: bezoekers van de website die een hbo- of wo-opleiding hebben afgerond. Hoewel die zeker niet allemaal schrijversberoepen zullen uitoefenen, hebben ze tijdens hun studie wel het nodige moeten schrijven en worden ze geacht over het hoogste taalniveau (C2) te beschikken. Ze oefenen op de website omdat ze hun spellingvaardigheden willen

bijhouden, verbeteren of, getuige mailtjes, uit interesse. Ze produceerden inmiddels ruim 280 duizend antwoorden. Docenten zijn overigens uitgesloten van dit onderzoek, want zij gebruiken de site regelmatig om klassikaal te oefenen.

Kader: test!

Hieronder vind je vijf oefenzinnen die veel problemen opleveren bij ervaren schrijvers. Hoe scoor jij?

1. *Flappy Bird* was al een tijdje uit, maar werd pas populair toen de media het spel
(*hopen*)
2. De door Caroline chocoladefondue werd door veel mensen lekker gevonden.
(*bereiden*)
3. Een van de regels van de Europese Unie is: ‘..... je klant zich in een ander land dan je bedrijf, dan geldt het btw-tarief van het land van de klant.’ (*bevinden*)
4. Hij is echt heel lui en het liefst de hele dag. (*chillen*)
5. Zou jij Rusland uit de G8 willen zetten? Misschien je het land zo juist van de rest van de wereld. (*scheiden*)

Antwoorden: *hypeten, bereide, bevindt, chilt, scheid*